
Jouko Kauranne

Kuopion kaupungin siirtyminen peruskoulujärjestelmään

Sisällys:

1. Kouluhallituksen ja kansakouluntarkastajien valmistautumisesta peruskouluun
2. Kuopion koululaitos ennen peruskoulua
3. Koulusuunnittelusta Kallaveden rantamilla
4. Savon pääkaupungin siirtyminen peruskoulujärjestelmään
5. Kalakukkokaupungin peruskoulun alkuvuodet
6. Yhteenvetoa

1. Kouluhallituksen ja kansakouluntarkastajien valmistautumisesta peruskoulu-uudistukseen

Maassamme on kansakoululaitoksen historian kuluessa pyritty yhtenäiseen koulusysteemiin useita kertoja. Mainittakoon esimerkiksi Uno Cygnaeuksen pyrkimys saada kansakoulu oppikoulun pohjakouluksi jo 1860-luvulla, Mikael Soinisen vastaavat yritykset 1900-luvun alkuvuosina ja Yrjö Ruudun komitean ehdotukset heti sodan jälkeen, mutta mikään näistä yrityksistä ei toteutunut. Reino Oittisen, Lauri Järven ym. yhteiset pyrkimykset 1960-luvulla vihdoinkin johtivat peruskouluperiaatteen hyväksymiseen eduskunnassa 1963 ja sen jälkeen peruskoululainsäädäntöön ja

tarvittaviin sovellusohjeisiin.

Peruskouluun valmistauduttaessa pääsivät erityisesti kansakoulujen tarkastajat suunnittelupuuihin ja kokeiluihin mukaan. Kuopiossakin teimme erilaisia koulusuunnitelmia, joissa esiteltiin oppilasennusteet, koulujen tilat ja niiden saneeraustarve, samoin kuin uusien koulurakennusten tarve seuraavina vuosina. Samalla kehitimme kansa- ja kansalaiskoulun koulujen opetusta ja opetustiloja kohti peruskoulun vaatimuksia. Kansakouluntarkastajan tehtävä oli mielenkiintoista, jos oli kiinnostunut pedagogiikasta ja hallinnon kehittämisestä. Esim. Kuopion kaupungin kansakoulujen opettajisto ja muu henkilöstö oli valtaosaltaan kehittämishaluista väkeä. Oli ilo mennä opettajien, johtajien ja muiden koulutoimen edustajien kokouksiin, sillä kehittämistehtäviin valitut henkilöt olivat innovaatiohenkisiä, samoin opettajien pääosa omassa työssään. Voimme perustellusti antaa kiitokset tämän päivän korkeatasoisesta koululaitoksesta edeltäjillemme niin opetustyön kentällä kuin kouluhallinnonkin alueella.

Vanhan koulujärjestelmän viimeisinä vuosina kouluhallitus kutsui kaikki maan kansakouluntarkastajat vuosittain kolme-, neljäpäiväiseen neuvottelukokoukseen, mutta useat tarkastajat vierailivat tässä keskusvirastossa myös kokousten väliajoilla yksin tai erilaisten pienempien ryhmien jäseninä. Tarkastajien vuosittaisissa kokouksissa istuivat pääjohtaja, vierailevat luennoijat ja vanhimmat virkamiehet eturivissä. Me rivitarkastajat sijoituimme muille tuoliriveille. Näin kuluivat luentojen, keskustelujen ja ryhmätöiden merkeissä silloisen kouluhallituksen järjestämät tarkastajien kokoukset. Valtaosa luennoista ja keskustelujen aiheista koski tulevaa peruskoulua. Näiden kokousten lisäksi suurten kaupunkien kansakouluntarkastajat kokoontuivat vuosittain yhteisiä ongelmiaan ratkomaan, jotka niin ikään usein koskivat peruskoulua.

Hyvin tarpeellisia olivat Kouluhallituksen edustajien ja virkaveljiensä tapaamiset, sillä jokainen tarkastaja toimi ennen vanhaan yksin piirissään. Kollegat toimivat aikaisemmin eri paikkakunnilla, kunnes

Suurten kaupunkien kansakouluntarkastajat kokoontuneena Kuopiossa 1965. Edessä vas. Kuopion talouspäällikkö Teodor Pantakoski, Lahden kansakouluntarkastaja Olavi Ketonen, Kajaanin Meeri Päivänsalo ja Lappeenrannan Väinö Knuutinen. Muilla riveillä ns. suurten kaupunkien virkaveljet.

alkoi keskittämisen aikakausi ja kunkin läänin kansakouluntarkastajat vedettiin yhteisiin toimistoihin läänien pääkaupunkiin. Näin asteittain muodostettiin lääninhallitusten tulevat kouluosastot ja entiset kansakoulujen tarkastajat muodostivat niihin kantajoukon.

Jotta peruskoulu-uudistus onnistuisi, katsoi kouluhallituksen pääjohtaja Reino Oittinen, joka muuten toimi myös usean hallituksen opetusministerinä, että Kouluhallituksen organisaatio ja miehitys olisi muutettava ja lääninhallitukseen olisi perustettava kouluosastot. Näin meneteltiin, jossa mylläkässä valittiin puoluepoliittisin perustein kouluhallituksen ja lääninhallitusten kouluosastojen päälliköiden virkoihin poliittisesti sitoutuneita henkilöitä ja vanhat kouluneuvokset siirrettiin edellisten alaisiksi. Väitöskirjassaan Antti Lappalainen

kertoo asiasta seuraavasti: “Kouluhallituksen ja lääninhallitusten virkojen täyttämistä saatteli julkinen kohu. Uuteen kouluhallitukseen ei nimitetty ehdollepanossa ensimmäiselle sijalle asetettuja entisen kouluhallituksen vanhempia virkamiehiä, vaan presidentin nimittämät neljä osastopäällikköä tulivat ehdollepanon alemmilta sijoilta. Tämä antoi aiheen eduskuntakyselyyn, miksi pätevimmat hakijat oli sivuutettu. Tyytymättömät entiset virkamiehet kieltäytyivät ottamasta vastaan tilalle tarjottuja sopimuspalkkaisia toimia ja valittivat asiasta korkeimpaan hallinto-oikeuteen, joka ei kuitenkaan muuttanut tehtyä ratkaisua. Lääninhallitusten osastopäälliköiden virat jakoivat hallitusvaltaa pitäneet sosialidemokraatit ja keskustapuolue tasajaon periaatteella.” (Lappalainen 1985, 207)

Peruskoulujärjestelmään siirtyminen toteutettiin maassamme päinvastaisessa järjestyksessä kuin yleensä muutokset Suomessa. Uudistus aloitettiin Lapista syksyllä 1972 ja se jatkui seuraavina vuosina pääsääntöisesti pohjoisesta etelään. Viimeisenä uuteen systeemiin siirryttiin pääkaupunkiseudulla siten, että ns. YTV-kunnat: Espoo, Helsinki, Kauniainen ja Vantaa siirtyivät yhtä aikaa peruskoulujärjestelmään. Käytännössä viisi alinta luokkaa siirtyi noudattamaan peruskoulun opetussuunnitelmaa syksyllä 1977 ja näin ollen peruskoulu valtasi pääkaupunkiseudun koko koulutoimen vasta kesällä 1981.

Uuden koulujärjestelmän tärkein osa, peruskoulun opetussuunnitelma valmistui kaksiosaisena v. 1970. Ensimmäinen oli nimeltään Opetussuunnitelman perusteet ja toinen osa Oppiaineiden opetussuunnitelmat. Varsinkin ensimmäiseen osaan oli koottu kasvatustieteestä mahtava määrä monenlaista pedagogiikkaa ja toinen sisälsi yksityiskohtaisen opetussuunnitelman jokaiseen oppiaineeseen, jota opettajien tuli alkuvuosina pikkutarkasti seurata, kouluhallituksen määräyksestä. (POPS I ja II 1970)

Yksityisiä oppikouluja koskevat koulujärjestelmälain ja peruskouluasetuksen säädökset olivat eräiden kuntien ja kouluhallituksen mielestä sen verran epäselviä, että “Lapin läänin siirtyessä

peruskoulujärjestelmään 1.8.1972 Kemin kaupunki ja Ylitornion kunta päättivät jättää paikalliset yksityisoppikoulut kunnan koulu-suunnitelman ulkopuolelle. Kouluhallitus oli hyväksynyt kuntien perustelut ja vahvistanut koulusuunnitelmat. Yksityisoppikoulujen liitto ja molemmat koulut olivat kannelleet oikeuskanslerille ja väittäneet sekä kuntien että kouluhallituksen menettelyä lainvastaiseksi. - - - Oikeuskansleri antoi päätöksensä maaliskuun alussa. Sen mukaan Kemin kaupunki ja Ylitornion kunta olivat menettelleet lainvastaisesti. Myös Kouluhallitus oli menetellyt lainvastaisesti hyväksyessään koulusuunnitelmat.” (Aho 1996, ss. 112-114) Tämä lain tulkinta oli ylen tärkeä mm. Helsingin yksityisoppikoulujen taistellessa olemassaolostaan ja asemastaan uudessa koulujärjestelmässä.

Jotta lukija pääsisi paremmin sisälle niihin tunnelmiin, joita monilla suomalaisilla oli peruskoulua edeltävinä vuosina, haluan kuvata siirtymiseen liittyneitä faktoja ja siirtymiseen osallistuneiden henkilöiden muistoja Kuopion kaupungin koululaitoksen kehittämisestä. Toimin Kuopion kaupungin kansakouluntarkastajana ja koulutoimenjohtajana peruskouluun siirtymisvuoteen saakka.

2. Kuopion koululaitos ennen peruskoulua

Kun opettajien keski-ikä tullessani Kuopioon v. 1957 oli kaupungin kansakouluissa suunnilleen edellisen kansakouluntarkastajan Aarne Lehtisen iän mukainen, 52-53 vuotta, ei ollut ihme, että jotkut opettajat pitivät 28-vuotiasta esimiestään poikasena. Sanottu vika korjautui vuosi vuodelta niin, että kymmenkunta vuotta myöhemmin saman opettajakunnan keski-ikä ja tarkastajan lisääntynyt ikä alkoivat olla samoissa luvuissa. Vanhoja opettajia siirtyi 'tukuttain' eläkkeelle ja nuoria tuli runsaasti lisää. Samaan aikaan syntyi näet kansalaiskoulu ja erityisopetus laajentui, joiden molempien koulumuotojen uudet opettajat olivat nuoria. Näistä syistä johtui Kuopion kaupungin kansakoulunopettajiston keski-ikänuorentuminen ylen voimak-

kaasti. Se oli alimmillaan noin 35 vuotta. Nuoret opettajat olivat yleensä vanhempia opettajia valmiimpia ottamaan vastaan uutta järjestelmää.

Yhteistyössä Pohjois-Savon muiden kansakouluntarkastajien kanssa tutustuin sekä kunnalliseen että maakunnalliseen koulutus- suunnitteluun, sillä seurasimme ammatillisten koulujen kehittämissuunnitelmia Pohjois-Savossa ja muissa lääneissä. Lääninhallitusten avuksi perustettiin 1970-luvun alussa läänien koulusuunnittelu-lautakunnat ja minutkin nimettiin jäseneksi Kuopion läänin ao. lautakuntaan. Siinä tehtävässä sain runsaasti tietoja maalaiskuntien toivomuksista, sillä kaupungissa sijainneet ammatilliset koulut ja lukiot palvelivat myös ympäristökuntia.

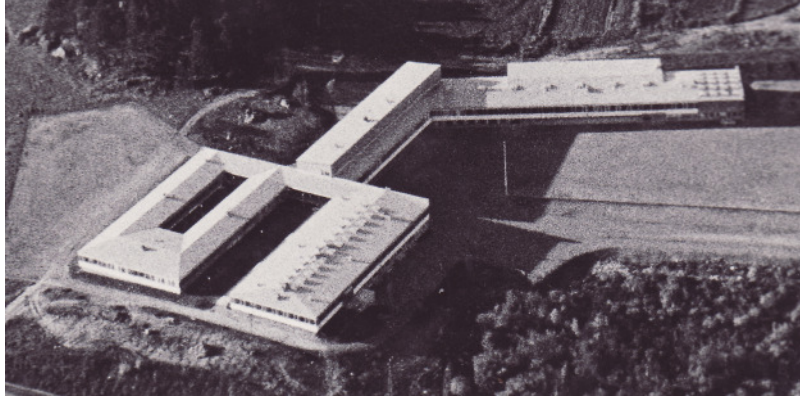
Kuopio anoi kokeilukeskikoulun perustamista 1966 ja Valtioneuvosto myönsi siihen luvan seuraavana vuonna. Niiralan kunnallinen kokeilukeskikoulu aloitti toimintansa syksyllä 1969, mutta sitä ennen oli varsinaisen kansakoulun puolella suoritettu opetusohjelman uudistamista. Se toteutettiin syksystä 1967 viidellä alimmalla luokalla ja vuosittain siirryttiin yksi vuosiluokka ylöspäin. Näin päästiin vuonna 1969 seitsemänteen luokkaan, josta tuli keskikoulun kolmas luokka. Tämä vastasi tulevan peruskoulun yläasteen ensimmäistä luokkaa. (Tuunanen 1972, s. 63)

Peruskouluun siirtymisen kannalta aivan perustavaa laatua Kuopiossa oli uuden suuren Hatsalan kansalaiskoulun rakentaminen. Sinne saatiin useita puu- ja metallityöluokkia, kone- ja sähköopin luokka, useita tekstiililuokkia ja lukuisia kotitalousluokkia aputiloineen. Juuri näiden käytännön tilojen vuoksi tämä koulu oli tärkeä Kuopiolle, jonka vanhoissa kansalaiskouluissa ja oppikouluissa ei ollut juuri lainkaan näitä peruskoulun vaatimia tiloja. Hatsalan koulun rehtoriksi valittiin Pentti Niskanen, joka kertoi haastattelussaan mm. seuraavaa: "Hatsalassa alkoi toimia kaksi koulua rinnakkain. Molemmilla oli omat oppilaansa, omat opettajansa ja opetussuunnitelmansa. Kokeilukeskikoulun oppilaat oli valittu todistusten ja pääsykokeiden perusteella kansakoulun kuudennelta luokalta. Oppilaat saivat valita tasokursseja ja valinnaisaineita. Sen ajan tietokone olivat reikäkortit,

joiden avulla järjesteltiin ja hallittiin valintoja. Kun kokeilukouluun tuli uusia vuosiluokkia, kouluun tuli ahdasta. Niiralan koulusta saatiin lisää tilaa ja oppilas- ja opettajajonot kulkivat vastakkaisiin suuntiin pitkin päivää. Opettajille saattoi tulla kymmenenkin reissua samana päivänä, kunnes tunteja opittiin järjestelemään. V. 1972 kansalaiskoulu ja kokeilukeskikoulu yhdistettiin Hatsalan kokeiluperskoulun yläasteeksi ja sen rehtoriksi tuli Niskanen. Kokeilukeskikoulun ent. rehtori Lauri Hiltunen kehitti yhdessä Niskasen kanssa nappitaulun lukujärjestyksen tekniseksi apuvälineeksi. Se on sittemmin siirretty nykyaikaan tietokoneelle. Aikansa koulussa oli monenlaisia oppilaita: alemmat luokat olivat kokeiluperskoulua, ylemmillä luokilla oli kansalaiskoulun ja kokeilukeskikoulun oppilaita. --- Opettaja stressasi se, että Kouluhallitus saattoi muuttaa suunnitelmia kesken kesää ja valmiit työjärjestyssuunnitelmat me-nivät uusiksi. Syksyllä 1972 koulu vaati lisätiloja jopa mielenosoituk-sin ja saikin uudisrakennuksen 1975.” (Niskasen haast.)

“Kunnallinen kokeilukeskikoulu perustettiin 1969 Hatsalan koulun tiloihin. Koulu oli maan yhdeksäs ja viimeinen kokeilukeskikoulu, jossa noudatettiin peruskoulun väliaikaista opetussuunnitelmaa soveltuvin osin. - - - Saatiin kokeilun myötä tehdä kiinnostavaa pioneerityötä ja hankittiin vahva tuntuma uudesta koulumuodosta.” (Lauri Hiltusen muistio Hatsalan koulun alkuvaiheista.)

Kuopiossa koulutoimen johto oli hyvin aktiivista peruskoulun toteuttamisessa. Järjestettiin mm. tiedotustilaisuuksia sanomalehtien edustajille. Esimerkiksi Savo-lehdessä oli artikkeli , jossa lehti otsikoi "Niiralan kunnallinen keskikoulu tarjoaa peruskoulun monet edut. - - - Nyt koulu tarjoaa jälleen noin sadalle kansakoulun kuudesluokkalaiselle peruskoulun etunsa. Se on täysin maksuton kouluruokailuineen ja hammashoitoineen. Siinä on monia valinnaisaineita, se pitää tasokursseja ja antaa tukiovetusta.” (16.4.1970) Saman lehdistötilaisuuden seurauksena myös Savon Sanomat otsikoi “Kuopiossa on myös ilmainen oppikoulu ja jatkoi: Mitä sanoisitte oppikoulusta, jossa opetus on täysin ilmaista, kirjat eivät maksa mitään, ateria ja terveydenhoito on ilmaista, oppilaat saavat ’yksityis-

Yllä Kuopion peruskoulun "pelastajakoulu" Hatsalan kansalaiskoulu ja -opisto. Koulussa oli useita moderneja teknisiä tiloja, tekstiili- ja kotitalousluokkia, joita ei ollut vanhoissa kouluissa. Alla Kuopion opettajia, eturivissä koulujen johtajia. Vas Erkki Saarinen, Seppo Koponen, Veikko Takkinen, Pentti Niskanen, Oiva Korhonen, Rakel Niininen ja koulutoimen johtaja Jouko Kauranne.

tunteja' ja heillä on mahdollisuus valita mieleisiään aineita? Tällainen koulu on toiminut jo yhden lukuvuoden Kuopiossa.” (Savon Sanomat 16.4.1970)

Sama lehdistötilaisuus tuotti jutut myös Uuteen Suomeen ja Helsingin Sanomiin. Edellinen lehti kirjoitti näin: “Kunnallisia kokeilukeskikouluja on Kuopiossa kaksi, toinen kantakaupunkia, toinen vanhaa maalaiskuntaa varten. - - - Kunnallisesta keskikoulusta oppilaat pääsevät lukioon, opistotasoiseen ammatilliseen kouluun tai ammattikouluun, jossa jatkuvasti laajennetaan keskikoulupohjaista opetusta.T.R.” (Uusi Suomi 16.4.1970) Toinen helsinkiläislehti julkaisi juttunsa päivää myöhemmin ja valotti Kuopion kokeilukeskikoulun opetusohjelmaa seuraavasti: “Kuopion uudessa kokeilukeskikoulussa oli oppilailla viime talvena mahdollisuus paitsi ilmaiseen perusopetukseen myös ylimääräisten metallityön, kotitalouden, saksan kielen ja kirjanpidonopetuksen valintaan.” (H.S. 17.4.1970)

Myös kuopiolainen Kansan Sana käsitteli em. aihetta otsikollaan “Vanhemmat pohtivat Hamletin kysymystä: Pannako vai eikö vanhamuotoiseen kouluun? Kuopiossa on satoja lasten vanhempia, jotka näinä päivinä miettivät, antaako lapsen pyrkiä oppikouluun vai jättääkö hänet jatkamaan kansakoulussa, jonka viidennellä ja kuudennella luokalla suoritetaan karkeasti ottaen keskikoulun ensimmäisen ja toisen luokan oppimäärä ja josta lapsi voi joko ilman muuta jatkaa peruskoulun –Petosen koulu–yläastetta eli keskikoulua tai voi päästä jatkamaan kunnallisessa keskikoulussa Niiralassa.” (Kansan Sana 30.4.1970)

Ennen uuteen koulujärjestelmään siirtymistä Kuopion kaupunkiin oli liitetty v. 1969 Kuopion laaja maalaiskunta ja v. 1973 pienempi Riistaveden kunta, joissa molemmissa kunnissa oli lukuisia pieniä kansakouluja Niistä lakkautettiin liitoksen jälkeen suunnilleen puolet. Eloön jääneet maalaiskunnan kyläkoulut kasvatettiin kaksiopeettajaisista kolmeopeettajaisiksi, joten millään opettajalla ei enää ollut kahta ikäluokkaa enempää samanaikaisesti luokassaan. Käytännössä se tehtiin siten, että suurin piirtein joka toinen kaksiopeettajainen kansakoulu lakkautettiin ja joka toinen (parempikuntoinen) jäi toimimaan.

Lakkautettavasta koulusta toinen opettaja siirtyi parempikuntoiseen naapurikouluun ja toinen kantakaupungin kouluihin. Vastaavasti meneteltiin Riistavedellä. Yli puolet kouluista lakkautettiin ja opettajat oppilaineen siirrettiin vahvempiin kouluihin.

Kuopion kaupungin kansakouluissa noudatettiin ennen peruskoulua melko tarkkaan vuoden 1952 kansakoulukomitean suosittelemaa tuntijakoa ja sisältöjä. Oppiaineethan määriteltiin jo laissa. Opetusmenetelmät saattoivat olla erilaisia eri opettajien kohdalla. Päämetodina oli frontaalinen eli opettajakeskeinen opetustapa. Esimerkiksi ryhmätyökokeilua opettajat harrastivat monella koululla ja kahteen uuteen kouluun onnistuin saamaan erityiset ryhmätyötilat luokkahuoneiden viereen. Nämä olivat Kettulan ja Rajalan kansakoulut. Peruskoulun lähestyessä kansakoulujen opetussuunnitelmaksi vaihdettiin peruskoulun opetussuunnitelma asteittain.

Pari vuotta ennen siirtymistä kansakouluntarkastajan aloitteesta hankittiin oppikouluista halukkaita lehtoreita kansakoulunopettajien

Kuopion vars. kansakoulujen tuntijako v. 1973 .

A. VARSINAINEN KANSAKOULU 1973						
	I	II	III	IV	V	VI
Uskonto	1	1	2	2	2	2
Ympäristöoppi	3	2	1	1	-	-
Äidinkieli	8	8	4	4	6	5
I oppilaalle vieras kieli	-	-	2	2	2	3
Historia, yhteiskuntaoppi	-	-	-	-	1	2
Kansalaistaito	-	-	1	1	1	1
Matematiikka	3	4	3	3	4	4
Luonnonhistoria ja maantieto	-	-	3	3	3	3
Liikunta	1 1/2	1 1/2	3	3	3	2
Musiikki	1 1/2	1 1/2	2	1	2	1
Kuvaamataito	1	1	1	2	1	2
Käsityö	1	1	2	2	2	2
Oppilaiden ohjaus	1	1	1	1	1	1
Yhteensä	21	21	25	25	28	28

opetuksen ohjaajiksi. Nämä sivutoimiset opetuksen ohjaajat kävivät seuraamassa oman aineensa tunteja sekä suunnittelivat yhdessä kansakoulunopettajien edustajien kanssa kokeita koululaisille ja luennoivat oppiaineensa opetuksesta opettajien kokouksissa. Tämäkin toiminta, samalla kun se tehosti eri oppiaineiden opetusta, myös valmisti kansakoulunopettajia ottamaan vastaan peruskoulun tulevaa opetus-suunnitelmaa.

Kuopio oli toinen kaupunki Suomessa, joka ryhtyi opettamaan vierasta kieltä kansakouluissaan v. 1965. Tarkastaja lähetti opettajille kyselykirjeen, mitä vierasta kieltä pitäisi opettaa ja miltä luokalta lähtien. Yli 70% vastaajista kannatti englanninkieltä ja 30% ruotsinkieltä. Enemmistö oli sitä mieltä, että vieraan kielen opetus pitäisi aloittaa kolmannelta vuosiluokalta. Näin sitten tehtiin ja Kuopion kesäyliopistossa järjestettiin kansakoulunopettajille näiden kielten didaktista koulutusta. Kuopion kansakoulujen opettajista yli 50 henkilöä osallistui näille kursseille, joka määrä oli lähes kolmannes koko opettajakunnasta.

Kokeiluperuskoulujen oppiaineiden tuntimääristä ja oppilasmääristä voitiin laskea uusien kansalaiskoulujen eli tulevien yläasteiden tarvitsemat yleisluokkien, teknisten tilojen, kotitalousluokkien

Kuopion kansakoulujen johtokunta virkamiehineen v. 1961

ja tekstiililuokkien tarve. Niin tehtiin Kuopiossa, kun Hatsalan suurta yhdistettyä kansalaiskoulu-kansalaisopistorakennusta suunniteltiin ja rakennettiin ja se oli onni, sillä oppikouluissa ei ollut moderneja teknisiä ym. yläasteen vaatimia erikoistiloja juuri lainkaan. Siirtymistä helpottivat myös Kuopion maalaiskunnan kokeilupersuskoulun yläaste ja Riistaveden kunnan kokeilukeskikoulu erikoistiloineen.

Myös Kuopion kansalaiskoulujen opettajat olivat vireitä viranhaltijoita, jotka vapaaehtoisesti olivat menneet kansalaiskoulun opettajien valmistukseen ja näin ollen heidän opetuksensa oli yleensä modernia. Oppilasaines oli kylläkin vaikeaa, sillä oppikouluihin meni lahjakkaimmat kansakoulujen oppilaita. Kaikesta huolimatta kansalaiskoulu käytännöllispainotteisine opetuksineen onnistui sangen hyvin. Oppikoulujen opettajat pelkäsivät peruskoulua senkin vuoksi, että he tulisivat yläasteilla saamaan aikaisempaa heikompi oppilaita, mutta taas kansa- ja kansalaiskoulun opettajat tiesivät saavansa aikaisempaa lahjakkaampaa oppilasainesta opetettavakseen.

Vanhana sivistyskuntana Kuopiossa oli jo 1910-luvulta alkaen apukoulu, jonne sijoitettiin monenlaisia poikkeuksellisia oppilaita. Ensimmäiset tarkkailuluokat vaikealuonteisille oppilaille saatiin Kuopion kansakoululaitokseen 1950-luvun lopulla ja sitten 1960-luvulla saatiin ensimmäinen kuolonhuoltoluokka ja kaksi cp-vammaisten erityisluokkaa yhteistyössä Kuopion yliopistollisen keskussairaalan ao. osaston kanssa. Samaan aikaan monet kansakoulunopettajat hankkivat lisäpätevyyden lukemis- ja kirjoitushäiriöiden sekä puhevikojen korjaamiseen. Useilla kansakouluilla järjestettiin oppilaille ao. luokatonta erityisopetusta. Oppilaat olivat puolisen tuntia poissa normaaliluokastaan ja kävivät saamassa tarvitsemaansa lisäopetusta. Lisäksi kansakouluissa oli yksi kuolonhuoltoluokka, kunnes Kuopion kuurojen koulu yhdistettiin Kuopion koululaitoksen osaksi juuri peruskoulun kynnyksellä. Siirtymävaiheen ja virkaehtosopimuksen mukainen koulutus koskivat kaikkia opettajia.

Peruskoulun lähestyessä valtio ryhtyi kehittämään oppikoulujen lukusuunnitelmaa tulevan peruskoulun opetussuunnitelman suuntaan. Vanhaa lukusuunnitelmaa muutettiin näet asetuksella

261/1971 ja näin saatiin sekä valtion omistamien että yksityisten oppikoulujen opetusta reivatuksi lähemmäksi POPS-70:n opetussisältöjä. (Kauranne 1988, s. 4) Yksityisoppikoulut noudattivat pääsääntöisesti kulloinkin voimassa ollutta valtion oppikoulujen lukusuunnitelmaa.

3. *Koulusuunnittelusta Kallaveden rantamilla*

Kun kouluhallitukselta ei vielä 1960-luvun alkupuolella ollut tullut ohjeita kunnan koulusuunnitelman laatimiseksi, ryhdyttiin Kuopiossa yhdessä Väestöliiton kanssa laatimaan epävirallista koulusuunnitelmaa ja se valmistuikin v. 1965. Se jäi kuitenkin vaatimattomaksi harjoitelmaksi, kun ei ollut tiedossa, mitä viralliseen koulusuunnitelmaan pitäisi sisällyttää. Sitten alkoi sataa ohjeita pääkallonpaikalta. Tulivat uudet koululait ja asetukset sekä nippu niiden soveltamisohjeita. Kuopioon perustettiin 1970-luvun alussa ensimmäinen lain määräämä koulusuunnittelu-toimikunta ja käytiin laatimaan kouluhallituksen ohjeiden mukaista kunnan koulusuunnitelmaa. Toimikuntaan valittiin peruskoulusysteemiin suopeasti suhtautuvia henkilöitä eri puolueista ja sen lisäksi puolueettomia asiantuntijoita. Kuopiossa työ eteni rauhallisesti, kun pohjana oli koulusuunnittelijan ja koulutoimenjohtajan yhdessä laatimat pohjaehdotukset.

Toki sitä ennen oli neuvoteltu kaikkien kuopiolaisten oppikoulujen kanssa. Niistä neljä oli valtion oppikoulua: Kuopion lyseo, Kuopion tyttölyseo, Kuopion klassillinen lyseo ja Kuopion yhteislyseo siirtyivät mukisematta uuteen koulusysteemiin. Kahden yksityisen yhteiskoulunjohtokuntien kanssa käytiin sopuisat neuvottelut. Uusi velkainen Minna Canthin yhteiskoulu oli heti valmis luovuttautumaan kaupungille. Vanha Yhteiskoulukin totesi vuoden mietiskelyn jälkeen, että on viisaampaa luovuttautua kunnalle, mm. velkojen siirtämiseksi kaupungille. Samaan aikaan opettajat olivat siirtyneet uuden yhteisen kattojärjestön, OAJ:n jäseniksi, joka järjestö oli peruskouluun siirtymisen kannalla.

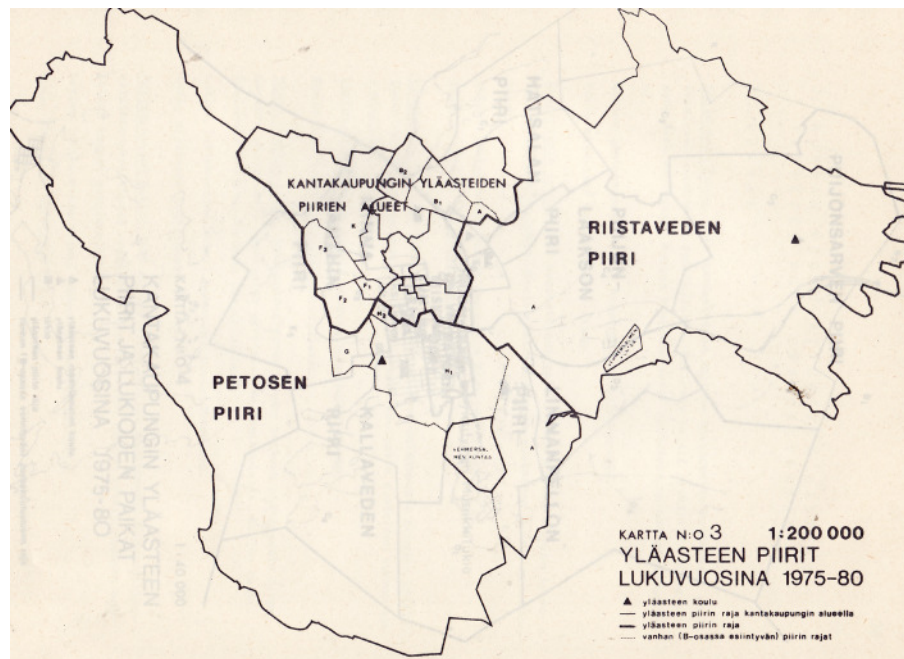
Jo lokakuussa 1973 virallinen koulu-uunnittelu-toimikunta sai valmiiksi koulu-uunnitelmansa ja tästä suunnitelmasta voidaan lainata tiettyjä kohtia, joista selviää kaupungin valmistautuminen peruskouluun, jopa vuotta ennen kouluhallituksen suunnittelemaa määräaika elokuun 1. päivää 1975. Esipuheessa sanotaan mm. "Käsillä oleva Kuopion koulu-uunnitelma on toinen varsinainen kaupungin koulu-uunnitelma, jos kohta suppeita kansakoululaitosta tai sen osa-alueita käsitteleviä suunnitelmia on tehty useita varsinkin viime sotien jälkeen. Tämä Kuopion koulu-uunnitelma on ensimmäinen lain vaatima ja kouluhallituksen antamien ohjeiden mukainen.---

Koulu-uunnittelija Osmo Sihvonen neuvottelee koulutoimenjohtaja Kauranteen kanssa Kuopion koulu-uunnitelman ajankohdaisista asioista. Takana entisten kansakouluntarkastajien kuvia.

Tämän koulusuunnitelman laatimiseen on osallistunut kaksi ajallisesti peräkkäistä Kuopion kaupunginvaltuuston asettamaa lainmukaista koulusuunnittelu-toimikuntaa. Valmistelevalle työn toimikunnille ovat pääasiassa tehneet molempien toimikuntien keskuudestaan valitsemat työvaliokunnat sekä päätoiminen koulusuunnittelija sekä eräät muut toimikunnat ja avustajat. Päätyön koulusuunnitelman teossa on tehnyt koulusuunnittelija, hum.kand. Osmo Sihvonen. Hän tuli tehtävään 1.9.1970 ja on siitä lähtien muutamien kuukausien keskeytyksiä lukuun ottamatta tehnyt tätä suunnitelmaa päätoimenaan ja koulutoimen johtajan ohjeita noudattaen. Aluksi tarvittavien tilastotietojen ym. tietojen keruu vei suurimman osan aikaa, vasta vuoden 1972 lopulla saattoi koulusuunnittelija ryhtyä kirjoittamaan lopullisia suunnitelmia. Hänen suorittamansa työ on niveltynyt myös kaupunkisuunnittelu-toimikunnan työhön. - - -

Koulusuunnitelman kartta Kuopion yläasteen piireistä. Huom. kaksi mahtavan suurta, harvaanasuttua piiriä

Kuopion koulusuunnitelman A-osan käsittely ja hyväksyminen jäi nykyisen tammikuussa 1973 toimeen ryhtyneen koulusuunnittelu-toimikunnan tehtäväksi aikaisemmin laaditun B-osan pohjalta. B-osan, joka laadittiin ensimmäisenä, hyväksyi edellinen marraskuussa 1970 perustettu koulusuunnittelu-toimikunta. Tämän toimikunnan työvaliokunnan muodostivat lehtori Kari Kortelainen puheenjohtajana, koulutoimenjohtaja Jouko Kauranne varapuheenjohtajana, (Suonenjoen) koulutoimenjohtaja Ilkka Satka sihteerinä, rehtori Klaus Paatela jäsenenä sekä koulusuunnittelija Osmo Sihvonen asiantuntijana. C-osaan tulevien sopimusten laatimista varten kaupunginhallitus nimesi marraskuussa 1970 erikoistoimikunnan, joka on käynyt lukuisia neuvotteluja sekä Kuopion yhteiskoulun että Minna Canthin yhteiskoulun edustajien kanssa. ---

Koulusuunnittelu-toimikunnan työkään ei lopu tähän. Ennen peruskouluun siirtymistä on sen valmistettava alustava kouluohjesääntö, yksityiskohtainen opettajien siirtosuunnitelma ja joukko ehdotuksia peruskoulujärjestelmän alussa toimintansa alkavan koululautakunnan avuksi, jotta jo ennen peruskoulujärjestelmään siirtymistä ja välittömästi sen tapahduttua voitaisiin tehdä kaikki tarpeelliset päätökset uuden koulujärjestelmän käynnistämiseksi. Tällaisia ovat mm. eri koulumuotojen johtajien nimeäminen. --- Suuri määrä koulurakennusten saneerausehdotuksia tulee heti peruskoulun ensimmäisinä vuosina koululautakunnan käsiteltäviksi, jota varten on jo perustettu koulurakennusten suunnittelutoimikunta ja päätoimista koulusuunnittelijaa kaivataan.” (Koulusuunnitelma 1973, osa A, ss. 3-4)

Em. Kuopion koulusuunnitelmassa anottiin myös Kuopion siirtymistä vuotta ennen Valtioneuvoston määräämää aikataulua. Kuopion koulusuunnittelu-toimikunnan ehdotus tältä osin kuului: “Koulujärjestelmälain 15 §:n 3. momenttiin viitaten kaupunginvaltuusto on.../... 19... tekemällä päätöksellä päättänyt anoa valtioneuvostolta, että kunta saisi siirtyä peruskoulujärjestelmään 1.8.1974 alkaen valtioneuvoston määräämän 1.8.1975 sijasta.” Toimikunta perusteli aikaisempaa siirtymistä mm. Kuopion maalaiskunnan ja kaupungin suorittamalla peruskoulukokeilulla ja sillä, että

peruskoulun kokeiluluonteisesti suorittaneet oppilaat kärsisivät siitä, että kaupunki siirtyisi vasta elokuussa 1975 uuteen systeemiin. (Koulusuunnitelma 1973, osa A, ss. 4-5) Kaupunginhallitus ja -valtuusto yhtyivät koulusuunnittelu-toimikunnan ehdotukseen, mutta se ei johtanut tulokseen, vaan Kuopion kaupunki siirtyi peruskoulujärjestelmään vasta elokuussa 1975. Ensimmäisen koulusuunnitelman valmistuessa neuvottelut Kuopiossa sijaitsevien yksityisten oppikoulujen kanssa olivat keskeneräisiä, sillä Kuopion yh-

B. KOKEILUPERUSKOULUN YLÄASTE 1973 10-päiväisen työjakson tuntijako 1973 syksystä alkaen			
I Yhteiset aineet	7	8	9
Uskonto	1	2	1
Kansalaistaito	1	1	2
Kuvaamataito	-	2	-
Musiikki	2	-	-
Liikunta	4	4	4
Ohjaus	2	2	2
Maantieto ja biologia	4	4	6
Äidinkieli	4	6	5
Historia ja yhteiskuntaoppi	3	4	4
Matematiikka	6	7	7
Fysiikka - kemia	4	4	6
Englanti	5	5	5
Ruotsi	4/4	9/4	8/3
Kotitalous	6	-	-
Käsityöt/pojat	4	-	-
Käsityöt/tytöt	4	-	-
Yhteensä	50	50/45	50/45
II Valinnaisaineet	8-12	8-12	8-12
Yhteensä	58-62	58-62	58-62

Kokeiluperuskoulun yläasteen 10-päiväisen työjakson tuntijako. teiskoulu ei ollut vielä suostunut luovuttautuman. Kuopion kokeiluperuskoulun yläasteen opetussuunnitelma ennen peruskoulua kaupungin omistukseen ja niin koulusuunnittelu-toimikunta ehdotti sille omaa korvaavan koulun peruskoulupiiriä

näin sanoen: “Kunnan peruskoulua korvaa peruskoulua vastaavien luokkien VII-IX osalta Kuopion yhteiskoulu-niminen yksityinen oppikoulu.” (em. koulusuunnitelma, s. 14) Myöhemmin yhteiskoulun johtokunta päätti luovuttaa kaupungin omistukseen ja näin Kuopioon ei jäänyt ainuttakaan korvaavaa koulua.

Kaikista elokuussa 1975 elossa olleista varsinaisista kansakouluista muodostui peruskoulun ala-asteita. Kuopion ensimmäisen virallisen koulusuunnitelman mukaan ala-asteen piirejä olisi ollut vain 14, sillä siinä oli kantakaupungin koulut nimetty saman kantakaupungin ala-asteen piirin kouluiksi, joita oli silloin 15 kappaletta. Ala-asteen kouluja oli täten yhteensä 28 koulua.

Yläasteen piireiksi koulusuunnittelu-toimikunta ehdotti paitsi kokeiluperskoulusta muodostettavia myös oppikoulujen keskikouluista muodostettavia yksikköjä. Niitä oli yhteensä kahdeksan ja kaikki muut paitsi Petosen yläaste ja Riistaveden yläaste, sijaitsivat kantakaupungin alueella, joten seurauksena oli valtava määrä pitkiä koulukuljetuksia. Siihen oli kuitenkin Kuopion seudulla totuttu eikä valituksia juuri kuulunut. Lisäksi oli Kuopion yhteiskoulun korvaava yläasteen piiri sekä koko kunnan käsittävä apukoulupiiri, jonka kouluna oli Maljapuron koulu. Muu erityisopetus oli hajautunut eri kouluihin.

Kunnan koululaitokseen tulisivat em. suunnitelman mukaan seuraavat lukiot: Kallaveden lukio (ent. tyttölyseo), Kauppatorin lyseo (ent. Kuopion lyseo), Linnanpellon lukio (ent. Kuopion yhteislyseo), Minna Canthin lukio ja Puijonlaakson lukio (ent. Kuopion klassillinen lyseo). Yhteiskoulun lukion oletettiin siinä vaiheessa jäävän yksityiseksi lukioksi.

Opetus ehdotettiin suoritettavaksi POPS-70n mukaisesti niin, että lukuvuonna 1975-76 edellisenä vuonna peruskoulukokeilussa olleet oppilaat noudattavat peruskoulun opetussuunnitelmaa I-IX luokilla. Kokonaisilla ikäluokilla peruskoulun opetussuunnitelmaa noudatetaan I-IV luokilla. Kolmansilla luokilla opetetaan ensisijaisesti vieraana kielenä englannin kieltä. Kantakaupungin eräissä kouluissa opetetaan osalle oppilaista saksan, ranskan tai venäjän

Kansakoulujen johtokunnan jäseniä ja virkamiehiä juuri ennen peruskouluun siirtymistä. Vas. pj. Rai Muttilainen ja varapj. Veikko Koponen sekä koulut.joht. Jouko Kauranne.

Alla suurten kaupunkien koulutoimenjohtajat opintomatalla Pariisissa. Keskellä mustassa pikkutakissa Kuopion koulutoimen johtaja Pertti Malin.

kieltä. Tämä kieliohjelma kuihtui seuraavina vuosina. Toisena vieraina kielenä opetetaan ruotsia. (em. koulusuunnitelma, s.20)

Erityisopetuksesta koulusuunnitelma mainitsi luokkamuotoiset, henkisessä kehityksessä viivästyneiden luokat, persoonallisuuden kehityksessä vaikeuksia omaavien oppilaiden luokat, cp-luokat ja kuulovammaisten luokat. Neuvola- (klinikka-) muotoisesta erityisopetuksesta suunnitelma mainitsee puhe-, lukemis- ja kirjoittamis- laskemis- ja mahdollisesti muiden häiriöisten lasten yksilöllisluontoisen hoidon ja kuntoutuksen. (em. suunnitelma, s. 21)

Kaksi vuotta myöhemmin suoritettiin kehityksen vaatimat muutokset ensimmäiseen koulusuunnitelmaan. Silloin oli mm. Kuopion yhteiskoulun johtokunta kypsyntä luovuttanut kaupunkin omistukseen varoineen ja velkoineen. Kouluhallitukselta oli tullut lisää suunnitteluohjeita ja oli suoritettu aikaisempaa tarkemmat oppilasennusteet. Kaikki tämä aiheutti koulusuunnitelman tarkistamisen ajamukaiseksi, mutta pääpiirteet olivat ensimmäisen koulusuunnitelman mukaiset. (Kuopion kehittämissuunnitelmat 1974)

4. Savon pääkaupungin siirtyminen peruskoulujärjestelmään

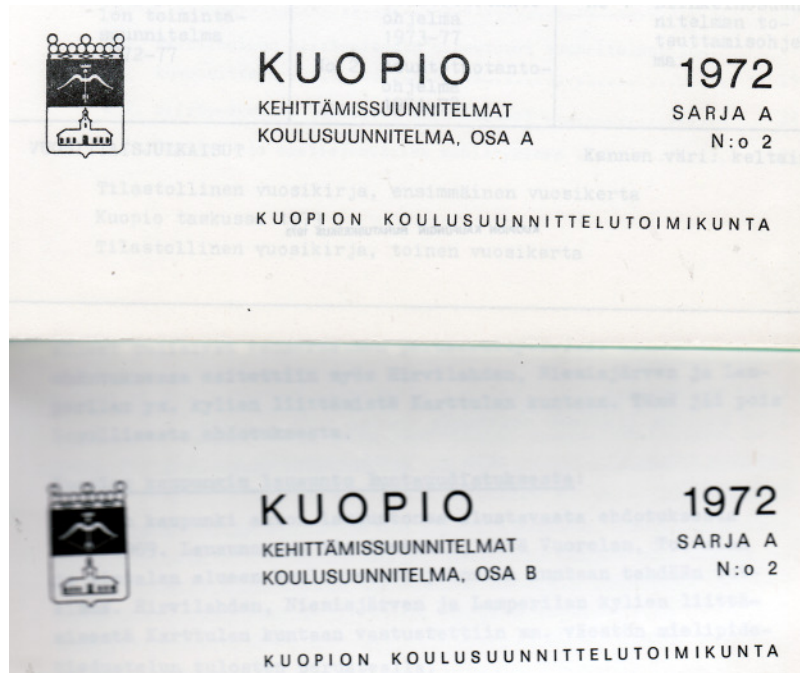
Puoli vuotta ennen Kallaveden kaupungin siirtymistä uuteen koulujärjestelmään saatoin maaliskuussa 1974 kirjoittaa Kuopion kansakoulujen toimintakertomukseen vuodelta 1973 näin: “Vuoden 1973 alusta suoritettu Riistaveden kunnan liittäminen Kuopion kaupunkiin oli näkyvin muutos koulutoimen alueella, jos kohta koulutila- ja opettajien siirtosuunnitelmat ovat ottaneet kouluviranomaisten ja luottamusmiesten aikaa huomattavasti enemmän kuin Riistaveden liitosasiat. Riistaveden kahden ja puolen tuhannen asukkaan myötä Kuopion kaupunki sai runsaasti maa-aluetta ja useita julkisia rakennuksia, varsinkin kouluja. Parhain niistä on melko uusi Riistaveden keskikoulu, jonne menneen vuoden puolivälissä sijoitettiin myös kansalaiskoulu myöhempää yhdistymistä silmällä pitäen. Men-

neen vuoden aikana perustettiin erillinen koulurakennus-toimikunta helpottamaan koulusuunnittelu-toimikunnan työtä. Tämä toimikunta alkoi syksyllä työnsä ja on jatkanut sitä kuluvana keväänä siten, että se on vierailut kaikissa kansa- ja oppikouluissa ja lisäksi Kuurojen koulussa. Se on jo todennut, että uusien koulurakennusten lisäksi varsinkin oppikoulut kaipaavat voimakasta saneerausta ja monien tilojen käyttötarkoituksen muuttamista voidakseen hoitaa niille jäävät peruskoulun ja lukion tehtävät. Toimikunta jättäneet mietintönsä kuluvaan vuoden aikana.

Pitkään valmisteltu koulusuunnitelma hyväksyttiin Kuopion valtuustossa marraskuussa Viime vaiheessa suunnitelman A-osaa muutettiin siten, että kaupunki jaettiin piireihin sekä ylä- että ala-asteen osalta. Suunnitelmassa pyydetään valtiota siirtämään Kuopiossa sijaitsevat valtion oppikoulut kaupungin omistukseen ja Minna Cantihin yksityinen oppikoulu on tehnyt kaupungin kanssa ns. haltuunotto-sopimuksen. Neuvottelut yksityisen Kuopion yhteiskoulun kanssa korvaavaksi kouluksi muuttamisesta ovat vielä kesken. --- Suunnitelmassa erillisenä kulkee Kuopion Kuurojen koulun lakkauttaminen ja kunnallisen kuulovammaisten koulun perustaminen Kuopioon. ---

Kaupungin koulutoimen johtoportaan on kuluneena vuotena saatu monipuolistuvan ja kasvavan hallinnon vaatimaa lisätyövoimaa. Uusi tp. koulusuunnittelija Kirsti Piirainen alkoi työnsä vuoden puolivälissä, uusi pääemäntä Gretel Viitala jo tätä aikaisemmin. Opettajakunta ja koulutoimiston henkilökunta on suurentunut tarpeita vastaavasti ja tulossa on useita virkailijoita, kuten opinto-ohjaajia, koulupsykologeja, koulukuraattoreita, opetuspäällikkö jne.” (Ao. toim.kert., esipuhe) Mainittakoon vielä, että vuosikertomuksessa oli aikaisempaan tapaan liitteet erikseen kesäsiirtolatoiminnasta, kasvitarihatoiminnasta, liikuntakasvatustoiminnasta, liikenneopetustoiminnasta, koulujen audiovisuaalisesta toiminnasta, raittiustyöstä, puhehäiriöisten erityisopetuksesta, lukemis- ja kirjoitushäiriöiden korjaamisesta ja vielä erikseen Hatsalan ja Petosen kokeiluperuskoulun yläasteen toiminnasta. (Em. toim.kert., ss. 17-30) Kaikista näistä liitteistä ilmenee koulutoimen valmius peruskouluun siirtymiseen.

Kirjoittajan siirryttyä vuoden 1975 alusta Helsingin koulutoimenjohtajaksi, valittiin seuraajakseni Kuopioon maisteri Pertti Malin ja välittömästi kansakoulujen kansliasta muodostettiin Kuopion kouluvi-

Yllä Kuopion ensimmäisen virallisen koulusuunnitelman A-osan ja B-osan kansilehdet vuodelta 1972 ja alla sen tarkistukset vuodelta 1974. Kuopio siirtyi peruskouluun 1.8.1975.

rasto, johon muodostettiin hallinto-, talous- ja opetusosasto, joiden osastojen päällikön virkoihin valittiin viranhaltijat seuraavalla tavalla: hallintopäälliköksi johtokunnan sihteeri Jaakko Pääkkönen, talouspäälliköksi kansakoulujen taloudenhoitaja Usko Kettunen ja opetuspäälliköksi lehtori Kari Kortelainen.

Näin kansa- ja kansalaiskoulujen sekä oppikoulujen opetus läheni vanhan koulusysteemin viimeisinä vuosina tulevan peruskoulun opetussuunnitelmaa ja kaikkien oppilaitosten opettajia valmistettiin eri tavoin peruskoulujärjestelmään.

Kolmen vuoden siirtymävaiheen koulutuksen avulla rehtorit ja opettajat koulutettiin peruskoulujärjestelmään. Yllä op. Lauri Koposen hauska piirros Kouluhallituksen määräämistä opiskeluaiheista, joiden avulla opettajat purjehtisivat uuteen systeemiin. Samat opiskeluteemat olivat kaikkien opettajien Siva-koulutuksen teemoina niin Kuopiossa kuin kaikissa Suomen kunnissa.

Vuoden 1975 päättyessä koulutoimenjohtaja Pertti Malin kirjoitti tyytyväisenä koululaitoksen vuosikertomukseen alku-sanat, jotka kertovat pähkinänkuoressa Kuopion siirtymisen rinnakkaiskoulujärjestelmästä peruskoulusysteemiin. "Kuopion koululaitoksen koko vuoden 1975 toimintaa sävyttämänä keskeisenä tapahtumana on ollut elokuun 1. päivänä tapahtunut peruskouluun siirtyminen. Siirtyminen vanhasta rinnakkaiskoulujärjestelmästä uuteen yhtenäiskoulujärjestelmään, peruskoulujärjestelmään, on merkittävä tapahtuma tarkastellaanpa sitä koulutuksellisenä, sosiaalisena, yhteiskunnallisena tai hallinnollisena toimenpiteenä. Kouluhallituksen kesällä hyväksymän koulusuunnitelman mukaisesti sekä entiset yksityiset että valtion oppikoulut siirtyivät kunnan omistukseen ja kunnan koululaitokseen hallinnollisesti. Entiset kansakoulun ja oppikoulun opettajan virat lakkautettiin ja perustettiin uudet virat, joihin voitiin siirtää lähes kaikki entiset kansakoulun ja oppikoulujen opettajat pätevyksiensä mukaisesti.

Peruskoulun mukana koulutoimi Kuopiossa laajeni huomattavasti määrällisesti. Oppilaiden, opettajien ja muun henkilökunnan lukumäärä lähes kaksinkertaistui. Asia voidaan ilmaista myöskin talousarvion loppusummina. Kun talousarvion loppusumma v. 1975 päättyi 39,9 milj. markkaan, on vuoden 1976 talousarvio 65,8 milj. markkaa. Hallinnolliset muutokset olivat myöskin varsin huomattavia. Kansakoulun johtokunnan tilalle tuli elokuun 1. päivän jälkeen koululautakunta, joka toimii myös kunnallisten lukioiden johtokuntana. Uusina hallintoeliminä tulivat peruskouluun kouluneuvostot. Sen lisäksi entiset oppikoulujen kouluneuvostot jatkavat lukioiden kouluneuvostoina. Kansakoulun ohjesäännön tilalle jouduttiin laatimaan uusi koulusuunnitelman pohjalta laadittu kouluohjesääntö. ---

Muutos näkyy myös sikäli, että kansakoulutoimisto on muuttunut kouluvirastoksi ja saanut uusia virkailijoita, joista mainittakoon opetuspäällikkö, koulupsykologi, koulukuraattori ja taloussihteeri.

Vaikka ensimmäisenä siirtymävuotena on lähes päivittäin jouduttu toteamaan, että lainsäädännöstä ja erilaisista ohjeista ei löydy Kuopi-

on monipuolisen koululaitoksen varalle selviä, yksiselitteisiä ohjeita, voidaan katsoa peruskoulujärjestelmään siirtymisen tapahtuneen niin hallinnollisesti kuin opetuksellisestikin ilman suuria hankaluuksia tai kommelluksia.” (Kuopion kaup. koululaitoksen toim.kert. vuodelta 1975, s.1)

Kuopion siirtymistä peruskoulujärjestelmään muisteli kaupungin koulujen entinen talouspäällikkö keväällä 2013 Usko Kettunen seuraavaan tapaan. “Kuopioon ei jäänyt siirtymävaiheessa yhtään ns. yksityiskoulua, sillä Musiikkilukiokin, jolle siirtyminen oli vaikeinta, tuli mukaan keväällä 1975 tekemällään päätöksellä. Peruskoulujärjestelmään siirtymisen myötä Kuopion koulutoimi laajentui yli kaksinkertaiseksi. Henkilökunnan määrä lisääntyi n. 300sta 900aan, oppilasmäärä nousi 7200sta 12 100aan. Samanaikaisesti siirtyi kaupungin koulutoimen sisälle valtion ylläpitämä kuurojen koulu nimikkeellä Kuulovammaisten koulu. ---

Miten peruskoulujärjestelmään siirtyminen Kuopiossa onnistui? Koulusuunnittelutoimikunta, joka oli perustettu siirtymävaiheen toimenpiteitä varten, onnistui siirtyneiden koulujen henkilökunnan sijoittamisessa yhtenäiskoulujärjestelmään mielestäni hyvin, sillä merkittäviä erimielisyyksiä ei syntynyt. Kun oppilasmäärienkin arviointi onnistui kohdalleen, oli talousarvion laadintakin kohtuullisen varmallalla pohjalla. Sen myös osoittivat aikanaan tilinpäätökset.

Kuopion koulutoimesta, samoin kuin kaikista uuteen koulujärjestelmään siirtyneistä kaupungeista ja kunnista, tuli suurasiakas ruokatarvikkeiden sekä opetustarvikkeiden ja oppikirjojen toimittajille. Peruskoulu toi oppilaille maksuttoman kouluruokailun. Kuopiossa myös lukiolaiset saivat ilmaisen kouluaterian. Ilmaiset oppikirjat ja koulutarvikkeet saivat oppikirjojen kustantajat mahtavaan mainoskampanjaan omien tuotteidensa puolesta. Kuopiossa peruskoulun osalta oppikirjojen valinta tapahtui kuntakohtaisesti. Lukioiden oppikirjojen valinta oli koulukohtainen ja lukiolaiset maksoivat itse kaiken opetusmateriaalin.

Palkkausmenojen laskenta ensimmäisten peruskouluvuosien osalta lienee ollut suuritöisin ja hankalin tehtävä. Opetushenkilökunnan

pätevyyksien tutkiminen ja mahdollisten henkilökohtaisten lisien selvittäminen tuotti suuriakin vaikeuksia. Mutta kaikesta selvittiin.

Kuopion kaupungilla oli uusi yläasteen kouluksi rakennettu Hatsalan koulu, johon oli sijoitettu laajat ja hyvin varustetut teknisen työn, tekstiilityön ja kotitalouden opetustilat. Kun siirtyneistä kouluista muodostuneet kaupungin uudet kouluyksiköt sijaitsivat kohtuullisen kävelymatkan (n. 1 km) päässä Hatsalan hyvistä kädentaidon opetustiloista, käytettiin niitä eri yläasteiden hyväksi. "juoksutunnit" Hatsalan koululle olivat kuitenkin hankalia. Kuopion kaupungin johtaja luottamushenkilötkin ymmärsivät hankaluudet ja koulutilojen saneerauksiin ja uudisrakentamiseen myönnettiin määrärahoja riittävästi. Puuttuvia opetustiloja saneerattiin mm. koulujen kellaritiloihin ja uuttakin rakennettiin. Myös opetustilojen varustaminen uusilla koneilla laitteilla ja välineillä voitiin toteuttaa.

Vielä yksi ja aika merkittävä huolenaihe tuli kouluruokailusta. Peruskoulujärjestelmään siirtyminen toi mukanaan maksuttoman kouluruuan peruskoulun oppilaille. Kaupungin omilla kouluilla asia oli hoidossa, mutta siirtyneiltä kouluilta puuttuivat sekä ruokailutilat että ruuanvalmistusta varten keittiöt. Tämäkin hoidettiin aluksi tilapäisjärjestelyin. Valmis ruoka kuljetettiin toisilta kouluilta ja ruokailu tapahtui luokissa. Tästäkin hankaluudesta selvittiin saneerausten ja uudisrakentamisen avulla. Kiitos määrärahojen riittävyyden." (Usko Kettusen haast. 20.2.2013)

5. *Kalakukkokaupungin peruskoulun alkuvuodet*

Olen kertonut Kuopion koululaitoksen pedagogisesta kehitymisestä Suomen kouluhistoriallisen seuran vuoden 1986 vuosikirjassa yksityiskohtaisemmin, jonka vuoksi käsittelen tässä artikkelissa ainoastaan siirtymisen kannalta tärkeitä faktoja.

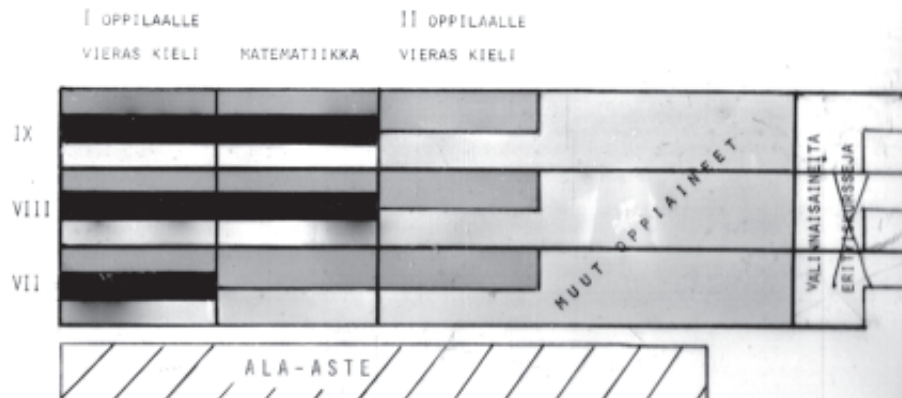
Kansakoulujen kanslia muutettiin 1.8.1975 Kuopion kouluvirastoksi ja samalla saatiin nippu uusia työntekijöitä. Viraston

johtavat viranhaltijat olivat peruskoulun ensimmäisinä vuosina: koulutoimenjohtaja Pertti Malin, opetuspäällikkö Kari Kortelainen, talouspäällikkö Usko Kettunen, ja hallintopäällikkö Jaakko Pääkkönen. Kukin hoiti omaa sektoriaan parhaansa mukaan koululautakunnan päätösten ja koulutoimenjohtajan ohjeiden mukaisesti.

Alkuvuosina oli puutetta koulutiloista. Siitä kertoo Kuopion silloinen koulutoimenjohtaja Pertti Malin vuoden 1976 toimintakertomuksen alkulauseessa. "Meneillään on ollut peruskoulujärjestelmään siirtymisen toinen vuosi. Käytännössä se on merkinnyt sitä, että peruskoulun hallinnollinen ja opetuksellinen sisältö on alkanut tulla tutuksi kaikilla tasoilla. Sisäänajoa on helpottanut tietysti sekin, että Kuopiossa on peruskoulukokeilun ansiosta asioihin jo ehditty paneutua usean vuoden ajan. Kaupungin koulutoimen laajuudesta ja monipuolisuudesta johtuen opetusjärjestelyjen ennakkosuunnittelu on jouduttu aloittamaan jo hyvissä ajoin keväällä. Käytännön tasolla suunnitteluun on liittynyt erittäin suuria vaikeuksia.

Peruskoulun ala-asteiden osalta ongelmallisinta on ollut lukuvuoden alussa vallinnut 40 perusopetustilan vaje. Sen seurauksena on jouduttu siirtämään oppilaita koulusta toiseen ja turvautumaan kierto- luokkiin ja vuorolukuun. Muina ala-asteen oppilassiirtoihin vaikuttavina tekijöinä ovat olleet kaupungin suuri koko ja hajanaisuus, kaupungin sisäisen muuttoliikkeen suuntautuminen keskustasta uusille asuntoalueille sekä valtionapuseräysten tiukkuus opettajavirkojen suhteen. Näistä syistä on jouduttu myöskin nyt tarkasteltavana olevan toimintavuoden aikana turvautumaan oppilassiirtoihin, joiden välttämättömyyttä ei aina ole helppo saada oppilaiden vanhempien hyväksymään.

Yläasteiden ja lukioiden osalta ongelmana on ollut lähinnä erityisopetustilojen puuttuminen. Hyvin monien yhteisten opettajan virkojen takia on työjärjestykset jouduttu laatimaan lukioiden ja yläasteiden tiiviin yhteistyön avulla." (Kuopion kaup. koululaitoksen toim.kert. v. 1976, s.1)

Yllä on kuvattu peruskoulun opetussuunitelman ns. alkuperäiset tasokurssit, joista oppilaat ja opettajat pääsivät nauttimaan Kuopion peruskoulukokeilun aikana ja peruskoulun alussa.

“Vuosi 1976 on ollut ensimmäinen kokonainen toimintavuosi koulu-psykologi- ja kuraattoritoiminnassa Kuopiossa. --- Koulupsykologin toimipiiriin ovat kuuluneet ala- ja yläasteiden lisäksi lukiot. Vuoden 1976 aikana Kuopioon saatiin toinen kuraattorin virka. --- Kuraattori Haapakosken toimipiiriin kuuluivat ala-asteen koulut sekä erityisopetus. Yläasteen koulujen kuraattorina on toiminut sosiaalihoitaja Marketta Eskelinen. Psykologin ja kuraattoreiden toimipaikkana on ollut Hatsalan koululla sijaitseva oppilashuoltotoimisto. Sekä psykologin että kuraattoreiden vastaanotot ovat tapahtuneet pääasiallisesti oppilashuoltotoimistossa. Ala-asteen kuraattori on pitänyt lisäksi vastaanottoja oppilaille ja vanhemmille Vahtivuoren ja Männistön ala-asteilla. Yleensä kouluilla on käyty tarpeen mukaan. Esimerkiksi on suoritettu luokkatarkkailuja, on konsultoitu opettajia ja neuvoteltu kouluterveydenhoitajien kanssa oppilaita koskevissa kysymyksissä, osallistuttu oppilashuoltotyöryhmien kokouksiin ja vanhempainiltoihin.

Työryhmät ovat työskennelleet tiiminä, johon ovat kuuluneet koulupsykologin ja kouluterveydenhoitaja, koulun johtaja ja kussakin

kokouksessa se opettaja, jonka luokan oppilaiden asioita on käsitelty. Yläasteen työryhmissä mukana on ollut myös opinto-ohjaaja. Työryhmissä on käsitelty yksityisten oppilaiden t. tiettyjen luokkien asioita, ja lisäksi on pohdittu ennalta ehkäisevän oppilashuollon mahdollisuuksia. Oppilashuolto on ollut yhteistyössä myös kaupungin muiden sosiaali- ja mielenterveyspalveluja tarjoavien toimipaikkojen kanssa, lähinnä yksilökohtaisten asiakastapausten yhteydessä.”

Voidaan todeta, että monissa kaupungeissa oppilaiden ongelmat lisääntyivät peruskoulun alkuvuosina, eivät varmaan uuden koulusysteemin johdosta, vaan samanaikaisesti tapahtuneen kotien kasvatusotteen heltämisen, myötäkavattajien vähenemisen ja televisio- ym. kulttuurin muuttumisen vuoksi. Kodin ja koulun yhteistyökin oli monien lasten vanhempien kohdalla heikkoa, jopa opettajia syyttävää.

“Syyslukukauden 1976 alusta Kuopion kaupungin koululaitoksessa käynnistyi lukuvuoden 1976-77 ajan kestävä ensimmäisenä vieraana kielenä opetettavan venäjän kielen opetussuunnitelma- ja oppimateriaalikoikeilu Rajalan ala-asteen 3. luokalla. Koikeilu, joka kuuluu kouluhallituksen eriyttämisprojektiin, hyväksyttiin Opetusministeriössä virallisesti peruskoulukoikeiluksi. - - - Ohjaustoiminta käynnistyi syyslukukauden 1976 alusta kouluhallituksen lukuvuoden 1976-77 opettajien ohjaustoimintaa koskevien ohjeiden mukaisesti. (ao. toim.kert., ss. 10-11)

Opetuksen ohjannasta em. toimintakertomus kertoi seuraavaa: “Ohjaustoiminta käynnistyi syyslukukauden 1976 alusta Kouluhallituksen lukuvuoden 1976-77 opettajien ohjaustoimintaa koskevien ohjeiden mukaisesti. Opetusministeriön päätöksen (OpM nro 7466/131/6.7.1976) mukaan lasketuksi ohjauskiintiöksi saatiin 68 viikkotuntia. Kaupunki toimii yhtenä ohjausalueena. Ohjaavia opettajia on kaikkiaan 27. Heidät on jaettu viiteen ohjanta-alueeseen. 1) Luontoon orientoivat aineet 5 ohjaajaa, 15 vkt, 2) Yhteiskuntaan orientoivat aineet, 3 ohjaajaa, 6 vkt, 3) Taitoaineet 6 ohjaajaa, 15 vkt, 4) Taideaineet ja liikunta 5 ohjaajaa, 11 vkt ja 5) Välineaineet 8 ohjaajaa, 21 vkt. Ns. teho-ohjauksessa ovat olleet seuraavat aineet: alkuopetus,

tekninen työ, kansalaistaito, musiikki ja vieraat kielet.” (em. toim.kert., s.11)

“Päämuotona kodin ja koulun yhteistyössä ovat olleet joko kouluneuvoston tai opettajiston toimesta järjestetyt vanhempainillat. Eräät koulut ovat järjestäneet ns. avoimien ovien päiviä. Vanhempien tilaisuuksien järjestäminen on muodostunut välttämättömyydeksi niillä luokka-asteilla, joilla joudutaan suorittamaan jatko-opiskelua koskevia valintoja. Tällaisia ovat 2., 6. ja 9. luokat. Eräät koulut ovat pyrkinet hyvinkin tehokkaaseen tiedottamiseen julkaisemalla monistettuja koululehtiä. Pahana puutteena kodin ja koulun yhteistyössä on koettu 1. luokkien oppilaiden huoltajien haastattelujen vaikeutuminen tai suoranainen loppuminen, kun aikaisemmin tarkoitukseen käytetty opinto-ohjaustunti poistettiin.

Kansainvälinen toiminta Kuopion kouluissa oli verraten vaatimatonta peruskoulun ensi vuosina. Koululaitokseen kävivät tutustumassa useat ulkomaalaiset retkikunnat, mutta esim. vaihto-oppilaita oli vain kolme.” (em. toim.kert. s.12)

Vuonna 1977 pantiin toimeen Hatsalan (jätti)koulun isojako: osa opettajista ja oppilaista siirtyi valmistuneeseen Päivärannan yläasteen kouluun. Ahtauden sijasta välillä oli väljempää.” (Niskasen haast.)

Vuoden 1978 toimintakertomuksen alkusanoissa Kuopion koulutoimenjohtaja toteaa: “Vuodelle 1978 on ollut leimaa-antavana piirteenä koulutoimen osalta varsin laajana jatkunut koulurakennustoiminta. --- Myönteiseen kehitykseen kuuluu myös koko kouluviraston siirtyminen Sampo-taloon oppilashuollon ja OM-keskuksen päästessä mukaan. Vilkkaan rakennustoiminnan ansiosta vuoroluku saadaan vihdoinkin ensi syksynä päättymään. Uudeksi ongelmaksi on nousemassa sen sijaan tyhjentyvän keskustan koulutilojen käyttö.

Kuopion kouluviraston henkilökuntaa peruskoulun alkuvuosina. Edessä istumassa vas. talouspäällikkö Usko Kettunen ja oik. hallintopäällikkö Jaakko Pääkkönen.

Alenevat oppilasikäluokat ja lukion osuuden mahdollinen supistaminen tuonevat ongelmia opettajien työllistämässä ja virkojen säilymisessä. Lukuvuosi 1978-79 on viimeinen, jolloin yläasteilla esiintyy keskikoulun lukusuunnitelman mukaan lukevia luokkia. Siirtyminen opetuksellisesti yhtenäisempään käytäntöön helpottaa asioiden hoitoa. Sekä suhteellisesti että absoluuttisesti kasvaneiden talousarviomäärärahojen puitteissa on voitu varmistaa yhä paremmat edellytykset opetustoiminnalle. Vireää opetustyötä on pyritty edistämään mm. tukemalla ja järjestämällä opettajien jatko- ja täydennyskoulutusta sekä ylläpitämällä kokeilutoimintaa.” (ao. toim.kert., s.1)

Kevätlukukaudella 1978 järjestettiin kaksi virkaehtosopimuksen mukaista koulutuspäivää, joista jälkimmäisen ohjelmassa käsiteltiin mm. kouluhallinnon ajankohtaisia kysymyksiä ja keskiasteen uudistusta. Syyskauden koulutuspäivien aiheena oli peruskoulun opettajille oppilasarvostelu ja lukion opettajille uudistuva lukio. - - - Koulu-

lautakunta tuki opettajien vapaaehtoista kouluttautumista myöntämällä opintoapurahoja esim. erilaisille aineopettajajärjestöjen ja kesäyliopiston järjestämille kursseille. (ao. toim.kert. s.9)

Koulupsykologi- ja kuraattoritoiminta jatkui entisenlaisena. Oppilaiden vastaanotto ja hoito ovat sävyttäneet heidän toimintaansa, samoin testaukset erityisopetusta silmällä pitäen. Yhteistyö jo edellä mainittujen tahojen kanssa jatkui aikaisempaan tapaan ja ennalta ehkäisevään oppilashuoltoakin voitiin jonkin verran suorittaa. "Kuopion kaupungin koululaitoksella on Virranniemen kesäsiirtola Sorsasalossa. (joka rakennettiin jo ennen peruskoulua vanhentuneen Telkon siirtolan sijaan) Kesän aikana siirtolassa sai virkistystä 112 lasta ja hoitopäiviä kertyi kaikkiaan 4150, keskimäärin 19,6 hoitopäivää lasta kohden." (ao. toim.kert. s.11)

6. *Yhteenvetoa*

Edellä olen pyrkinyt osoittamaan, että siirtyminen peruskoulusysteemiin oli suhteellisen helppoa, koska Kuopiossa ja myös Kuopion maalaiskunnassa, jo ennen kuin se liittyi kaupunkiin, oli runsaasti peruskouluun tähtäävää kokeilua.

Kuopiossa oppikouluista oli neljä valtion omistamia ja yksityisiä vain kaksi. Niistäkin toinen, Minna Canthin yhteiskoulu oli nuori ja velkainen, ja aluksi riippuvainen kansakoulujen antamista tiloista. Näin Kuopion oppikouluväki oli keskimääräistä sopeutuvampi uuteen koulusysteemiin, vaikka tietynlaista vierastamista peruskoulusysteemiä kohtaan kyllä oli. Esimerkiksi kun järjestin Kuopiossa ensimmäisen yhteisen koulutustilaisuuden kansa- ja oppikoulun opettajille ja pyysin opettajia tilaisuuden päätteeksi kokoontumaan salin perälle valokuvausta varten, kieltäytyivät oppikoulujen opettajat tulemasta yhteiseen valokuvaan. Merkittäviä kirjoituksia peruskoulua vastaan ei ollut kuopiolaisissa sanomalehdissä, joten maaperä uudelle koulujärjestelmälle oli Kuopiossa suopeampi kuin pääkaupungissa.

Kuopio siirtyi sängen sutjakkaasti peruskoulujärjestelmään, jopa

anoi siirtymistä vuotta aikaisemmaksi kuin mitä Valtioneuvosto oli suunnitellut.

Vaikka maamme onkin Pisa-tutkimusten mukaan OECD-maiden kärkipäässä, on tunnustettava, että oppilaiden viihtyvyydessä koulumme eivät ole onnistuneet riittävän hyvin eikä peruskoulun toteuttaminen kaiken kaikkiaan ole onnistunut kovin hyvin niiden tavoitteiden mukaan, joita peruskoulun opetussuunnitelmakomitea uudelle järjestelmälle asetti. Valtio joutui rahapulassaan perumaan monia peruskoulun alkuperäisiä säännöksiä. Lainaan otteita komitean puheenjohtajan kirjasta vuodelta 1982. “On hyvä kiinnittää huomiota siihen, että peruskoulunkaan kustannuksista ei ole kyetty huolehtimaan suunnitelmien mukaisesti. Valtioneuvosto on joutunut antamaan ns. säästöpäätöksiä. Ensimmäinen tällainen päätös annettiin 13.3.1975. Viralliselta nimeltään se oli *Valtioneuvoston ohjeet peruskoulun toiminnallisen rakenteen muuttamisesta*. Päätökseen liittyvässä muistiossa annetaan sellainen kuva, että peruskouluun esitetään eräitä tarkoituksenmukaisiksi osoittautuneita muutoksia, joista on vielä sekin etu, että ne tuottavat säästöä. Säästöä arvioitiin kertyvän 50 miljoonaa markkaa. Päätös vahvistettiin Peruskouluasetuksen muutoksella 24.4.1975, vaikka se sitä ennen oli saanut osakseen ankaraa kritiikkiä.

Päätöksellä

*vähennettiin viikkotunteja peruskoulun 5. ja 6. luokalta,

*siirrettiin eräiltä pakollisilta aineilta tunteja toisille pakollisille,

*vähennettiin valinnaisuutta :

-poistamalla 7. luokalta valinnaisaineet kokonaan ja lisäämällä yhteisiä (pakollisia) viikkotunteja yläasteelle

-poistamalla kaikki ns. erityiskurssit paitsi lapinkielisten oppilaiden äidinkielen erityiskurssi

-yhdistämällä puutyö ja metallityö sekä kone- ja sähköoppi –

nimiset oppiaineet tekninen työ –nimiseksi aineeksi ja samoin

kauppaoppi, kirjanpito ja konekirjoitus –nimiset oppiaineet kaupalliset aineet -nimiseksi oppiaineeksi

-määräyksellä, jonka mukaan kullakin yläasteella saadaan opettaa vain yhtä kolmatta kieltä (saksa, ranska, venäjä)

-rajoittamalla mahdollisuutta vapauttaa oppilas kielenopiskelusta (jotta hänelle ei tarvitsisi järjestää muuta opetusta)

*korotettiin valinnaisaineen opetusryhmän muodostamiseen tarvittava vähimmäisoppilasmäärä 8:sta 16:teen

*määrättiin toisen oppilaalle vieraan kielen tuntimäärä samaksi suppeammalla ja laajemmalla kurssilla

Päätöksessä luvattiin vielä selvittää erikseen eräitä kysymyksiä, kuten yläasteen eriyttämisen ratkaisu ja ryhmäjako siten, että opettajatuntien määrä pienenisi. Muutamat edellä mainitut määräykset muuttivat peruskoulun opetussuunnitelmaa ratkaisevasti.” (Somerkivi 1982, ss.30-31)

Luonnollisesti nämä päätökset otettiin hyvin pettyneinä vastaan kaikkialla Suomessa. Henkilökohtaisesti olin ihastunut peruskouluun nimenomaan sen monipuolisen oppiaine- ja erityiskurssitarjonnan vuoksi, minkä peruskoulun säädökset ja peruskoulun alkuperäinen valtakunnallinen opetussuunnitelma lupasivat, mutta toki sopeudimme noudattamaan näitä opetusta köyhdyttäviäkin määräyksiä. Oppilaiden oppimistuloksiin toki vaikuttavat monet muutkin tekijät kuin opetussuunnitelman sisältö, ennen kaikkea taitavat opettajat ja monenlaiset muut koulutyötä tukevat tekijät. Totean vielä, että 1990-luvulla lisättiin peruskouluun valtavasti oppilaiden valinnanmahdollisuuksia jopa niin, että 2000-luvulla niitä ryhdyttiin karsimaan ja lisäämään kaikille oppilaille yhteistä ainesta.

Artikkelini päätteeksi haluan ottaa tähän Helsingin Kotinummen ala-asteen vihkiäisissä 4.4.1991 pitämäni juhlapuheen loppuosan. “Joku voi kysyä: Eikö meillä ole jo ajanmukainen peruskoulu ja lukiolaitos? - Tähän kysymykseen voidaan vastata myönteisesti, mutta samalla on lisättävä, että paikallaan pysyvä koululaitos vanhenee pian, varsinkin nopeitten muutosten aikoina. Tällä en tarkoita, etteivätkö Suomen koulujen tavoitteet, sellaiset kuin koululaisten kasvattaminen hyväkuntoisiksi, vastuuntuntoisiksi,

itsenäisiksi, luoviksi jne., ole hyvin pitkäkestoisia. Mutta tulevaisuuden kansalaisten tarvima tietojen ja taitojen laatu muuttuu nopeasti ja koulujen olisi kasvatettava oppilaitaan muuttuvan maailman uudenslaisiin oloihin. Voimmekin todeta, että hyvä koulu on aikaansa seuraava, jatkuvasti muuttuva instituutio.”

Lähteet

Painetut lähteet

-Aho, Erkki 1996, Myrskyn silmässä, kouluhallituksen pääjohtaja muistelee, ISBN 951-37-1966-9. Oy Edita AB Helsinki. Ss.259.

-Kauranne, Jouko 1972, artikkeli “Peruskoulun kynnyksellä” Erkki Tuunasen kirjassa “Kuopion satavuotias kansakoululaitos”, Kuopion kansallinen kirjapaino, ss. 5-14.

-Kauranne, Jouko 1980. Poikkeuksellisten lasten erityisopetuksen kehityksestä Suomen ja erityisesti Helsingin koululaitoksessa. Artikkelikokoomateoksessa EASE 80. Kongressijulkaisu Communication and Handicap, ss. 175-182. Kirjapaino E. Kuronen Helsinki. Ss. 249.

-Kauranne, Jouko 1994, Koulutietä koko elämä, ISBN 952-90-6020-3. Helsinki, Yliopiston kirjapaino. Ss.281.

-Lappalainen, Antti 1985. Peruskoulun opetussuunnitelman syntyprosessi ja peruskouluopetuksen johtamisjärjestelmän muotoutuminen. Väitöskirja. Tutkimuksia 28 Helsingin yliopiston opettajan-koulutuslaitos. ISBN 951-45-3579-0. Oy Länsi-Suomen kirjapaino, Rauma. Ss.297.

-Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö I. Komiteamietintö nro A4/1970. Helsinki. Valtion painatuskeskus. Ss. 264.

-Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö II. Komiteamietintö A5/1970. Helsinki. Valtion painatuskeskus.

-Somerkivi, Urho 1982, Peruskoulu, synty, kehittyminen ja tulevaisuus. ISBN 951-773 251-1. Kunnallispaino Oy Vantaa. Ss.152

Painamattomat lähteet

-Kuopion koulusuunnitelma. Laadittu Väestöliiton koulusuunnittelu-toimistossa Helsingissä 1965. Koulusuunnittelutoimiston suunnitelma n.o 11.

-Kuopion kaupungin koululaitoksen toimintakertomukset vv. 1973-78

-Kuopion koulusuunnitelma 1972, osat A ja B, Kuopion kehittämissuunnitelmat 1972, sarja A, nro 2, Kuopion koulusuunnittelu-toimikunta, ss.35

-Kuopion kehittämissuunnitelmat 1974. Koulusuunnitelma, osa B, täydennykset ja muutokset. N:o 2. Kuopion koulusuunnittelu-toimikunta. Ss.102.

Sanomalehdet, aikakauslehdet ja tiedotteet

-Suomen Sosialidemokraatti

-Helsingin Sanomat

-Kansan sana

-Opettaja

-Savo

-Savon Sanomat

-Uusi Suomi

Haastattelut

-Hiltunen, Lauri, ent. Niiralan kokeilukeskikoulun rehtori (lehtien haastatteluja vv. 1970-72 ja Hiltusen tekemät muistiot Hatsalan koulusta ja Niiralan kokeilukeskikoulusta))

-Kettunen, Usko, ent. talouspäällikkö Kuopion kouluvirastossa (tekijän muistelu helmikuussa 2013)

-Niskanen, Pentti, ent. Hatsalan kansalaiskoulun, kokeiluperuskoulun ja yläasteen rehtori (haastattelu Savon Sanomissa 14.4.2005 ja tekijän haastattelu helmikuussa 2013)